

ТЕТЯНА БУРЕЙЧАК

СОЦІОЛОГІЯ МАСКУЛІННОСТІ

Навчальний посібник

Видавництво "Магнолія"

Львів

УДК 316.346.2-055.1(075.8)

Б 912

Рецензенти:

д-р соц. наук *Н.В. Костенко*
(Інститут соціології НАН України);

канд. соц. наук *Л.В. Малес*
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

канд. іст. наук *О.Р. Кісь*
(Інститут народознавства НАН України)

Б 912 **Бурейчак Т.**

Соціологія маскулінності: навчальний посібник / Тетяна
Бурейчак. – Львів : «Магнолія» – 142 с.

ISBN 978-617-574-042-2

«Магнолія 2006»

Посібник “Соціологія маскулінності” є першим в Україні виданням навчально-методичного характеру, яке висвітлює головні проблеми такої галузі соціології як соціологія маскулінності. Посібник ініціює обговорення та вивчення соціокультурних досвідів та практик чоловіків. Першу частину посібника присвячено розгляду маскулінності в контексті різноманітних теоретичних підходів. Друга частина зосереджує увагу на практичних аспектах чоловічого досвіду, наприклад, моделях соціалізації чоловіків, батьківстві, репрезентації маскулінності в мас-медіа, проблемах альтернативної чоловічої сексуальності тощо. Більшість тем виносять на обговорення досвід маскуліностей в українському – радянському та пострадянському – суспільстві. Запропоновано програму курсу “Соціологія маскулінності”, опис інноваційних методів викладання та оцінювання, інтерактивні завдання та джерельну базу.

УДК 316.346.2-055.1(075.8)

© Бурейчак Т.

© Видавництво «Магнолія»

ISBN 978-617-574-042-2

ЗМІСТ

Вступ	5
--------------------	---

Розділ I

Маскулінності в теоретичній перспективі

(модуль 1)	9
-------------------------	---

1.1. Соціологія маскулінності: логіка розвитку та специфіка предметного поля.....	9
1.2. Основні теоретичні підходи до розгляду маскулінності	13
1.3. Соціологічні концепції маскулінності.....	20
1.4. Маскулінізм та чоловічі рухи.....	26
1.5. Криза маскулінності: визначення та індикатори	33
1.6. Маскулінність та ідеологія: радянський та пострадянський досвід.....	38

Розділ II

Соціокультурні досвіди та практики чоловіків

(модуль 2)	49
-------------------------	----

2.1. Особливості соціалізації чоловіків: ендерні моделі виховання хлопчиків.....	49
2.2. Насильство та маскулінність.....	55
2.3. Маскулінність і мас-медіа.....	60
2.4. Гомосексуальність та гомофобія	65
2.5. Батьківство як досвід та соціальний інститут	75
2.6. Канони чоловічої тілесності та зовнішнього вигляду ..	80
2.7. Тема на вибір студентів	85
Маскулінність і фемінізм.....	85

Маскулінність і клас.....	86
Маскулінність і спорт	87
Методологія викладання курсу.....	89
Тематичний план курсу.....	89
Форми та методи навчання	91
Система оцінювання.....	93
Завдання.....	97
Пакети контрольних завдань	97
Завдання для самостійної роботи	100
Список літератури	105
Інтернет-джерела з питань маскулінності.....	118
Політика захисту інтелектуальної власності	120
Глосарій	121
Предметно-іменний покажчик	129

ВСТУП

Курс “Соціологія маскулінності”, який викладений в цьому посібнику, є однією з перших в Україні спроб розпочати обговорення проблем маскулінності на академічному рівні. Цей курс розроблений з метою допомогти перестати сприймати маскулінність як даність – очевидну, однозначно визначену та незмінну. Маскулінність пропонуємо розглядати крізь соціологічні лінзи, звертаючи увагу на соціальні практики її конструювання. Головною метою цього курсу є сприяти критичному аналізу та дискусії соціальних/культурних значень маскулінності, проблем конструювання чоловічих ідентичностей, та варіювання досвідів чоловіків, зумовлених віком, сексуальною орієнтацією, національною приналежністю, соціальним статусом тощо.

Викладання цього курсу ґрунтується на двох основних засадах. По-перше, це усвідомлення того, що окрім анатомічного та фізіологічного визначення маскулінності, її розуміння обумовлене низкою соціально-культурних уявлень про те, що означає бути чоловіком. Окрім того, аби відповідати цим уявленням, чоловіки повинні постійно конструювати та підтверджувати свою відповідність цим ідеям маскулінності через множину соціальних практик. Таким чином акцентується те, що “бути маскуліним” (being masculine) – це, насамперед, “творити маскулінність” (doing masculinity). По-друге, це визнання уявлень про маскулінність мінливими, а також індивідуально, соціально, культурно та історично обумовленими. Таким чином наголошується на існуванні множинних уяв-

лень про розуміння суті чоловічого буття. З огляду на це йдеться не про маскуліність, а про маскуліності та ієрархічні відносини між ними. Значну увагу приділено розгляду різноманітних розумінь того, що означає бути чоловіком, та соціальним наслідкам таких уявлень. Особливу увагу зосереджено на розгляді змін, які відбуваються у визначенні маскуліних ідентичностей та сприймання чоловіками цього процесу. Більшість тем цього курсу передбачають обговорення радянського та пострадянського досвіду маскуліності. Також викладено низку теоретичних підходів до розгляду маскуліностей та їхнього застосування у практичних дослідженнях та міні-проектах, спрямованих на вивчення різних аспектів маскуліності. Загальна логіка курсу полягає в ознайомленні з основними концепціями, дебатами та методологічними підходами до аналізу питань маскуліностей, та подальшого їхнього застосування у розгляді проблемно-орієнтованих тем курсу.

Зв'язки з іншими курсами

Цей курс належить до циклу професійно-орієнтованих дисциплін магістерської програми із соціології. Він найтісніше пов'язаний із такими гендерно-орієнтованими курсами, як "Гендерні студії", "Гендерна соціологія", "Гендер і мас-медіа" тощо. Також тематично близькими є курси "Історія соціології" та "Сучасні соціологічні теорії", "Соціологія мас-медіа та масових комунікацій", "Візуальна соціологія" тощо. Цей курс передбачає обізнаність та практичні навички з якісних та кількісних методів соціологічних досліджень.

Цілі курсу

- допомогти студентам створити необхідну базу знань з теорій маскуліності, ознайомити з основними підходами до визначення та аналізу проблем маскуліності;

- поглибити розуміння конструювання різноманітних визначень та практик маскулінності;
- сприяти розвитку навиків у практичному застосуванні теоретичних знань та кількісної/якісної методології у дослідженнях соціальних досвідів чоловіків;
- стимулювати розвиток наукового критичного мислення, рефлексивності та вмінь самостійної теоретико-практичної роботи.

Очікувані результати

1. Критичне розуміння різноманітних аспектів маскулінностей. Усвідомлення того, як відбувається репродукція та руйнування гендерних (маскулінних) дискурсів, а також того, який вплив це має на особистісні ідентичності.
2. Навики емпіричного дослідження соціального конструювання маскулінності, чоловічих репрезентацій, моделей та практик.
3. Навики критичного читання, що дасть змогу порівнювати та взаємопов'язувати сучасні теорії маскулінності, а також застосовувати їх до відповідних досліджень.
4. Вміння запропонувати теоретичну інтерпретацію та самостійні висновки на основі цих досліджень.

Переносні навички

1. Розвинутий концептуальний апарат та поглиблення навиків дослідження соціального конструювання реальності, що дасть змогу бути більш свідомими того, як здійснюється конструювання/деконструювання домінуючих та маргінальних соціальних визначень маскулінності.
2. Вдосконалені навички застосування кількісної та якісної методології дослідження в самостійних науково-дослідних проектах.
3. Вміння ефективної комунікації, роботи у малих групах, презентації та аргументації власної позиції перед аудиторією.

4. Передбачається також, що цей курс стимулюватиме студентів бути більш гендерно-чутливими та толерантними у міжособистісному спілкуванні, а також більш поміркованими та виваженими в своїх оцінках гендерних аспектів соціальних відносин.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БУРЕЙЧАК Тетяна

СОЦІОЛОГІЯ МАСКУЛІННОСТІ

Навчальний посібник

Редактор *М. Михалюк*

Технічний редактор *С. Сенік*

Комп'ютерне верстання *Л. Семенович*

Коректор *І. Василяйко*

Формат 60 × 84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 22,01. Друк цифровий.

ПП "Магнолія 2006"

м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва "Магнолія 2006"